

Date: 27th January-2026

**BARQAROR RIVOJLANISH TAMOYILLARI ASOSIDA NAMANGAN
VILOYATIDA EKO VA TOG‘ TURIZMINI RIVOJLANTIRISHNING
TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Sulaymonov Xayrullaxon

Namangan viloyati turizm boshqarmasi

Bosh mutaxassisi

Annotatsiya. Tezisdagi Namangan viloyatida eko va tog‘ turizmini barqaror rivojlanish tamoyillari asosida tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari yoritiladi. Yondashuv turizmning iqtisodiy foydasini oshirish bilan birga, tabiiy ekotizimlarni asrash, mahalliy hamjamiyat manfaatini kuchaytirish va boshqaruv samaradorligini ta‘minlashni ko‘zlaydi. Viloyatda mavjud huquqiy-me‘yoriy asos hamda hududiy dasturlar (xususan Pop–Yangiqo‘rg‘on–Chortoq yo‘nalishidagi manzilli chora-tadbirlar) eko va tog‘ turizmi klasterlarini shakllantirish uchun institutsional zamin yaratadi. Taklif etilayotgan mexanizmlar: “destinatsiya boshqaruvi” modeli, tashrifchi sig‘imi asosida boshqaruv, “yashil” moliyalashtirish, servis standartlari va raqamli monitoring tizimlaridir.

Kalit so‘zlar: barqaror turizm, ekoturizm, tog‘ turizmi, destinatsiya boshqaruvi, turistik klaster, tashrifchi sig‘imi, yashil moliyalashtirish, raqamli monitoring.

Namangan viloyatida eko va tog‘ turizmini rivojlantirish dolzarbligi, bir tomondan, hududning tog‘oldi va tog‘li landshaftlari, tabiiy rekreatsiya resurslari hamda sog‘lomlashtirish yo‘nalishlari bilan bog‘liq bo‘lsa, ikkinchi tomondan, ushbu resurslardan foydalanishda ekologik cheklovlar va ijtimoiy mas‘uliyat talablarining ortib borishi bilan izohlanadi. Barqaror turizm tamoyillariga ko‘ra turizm rivoji atrof-muhit, iqtisodiyot va ijtimoiy-madaniy omillar muvozanatida yuritilishi zarur.

Tadqiqotning maqsadi — Namangan viloyatida eko va tog‘ turizmini barqaror rivojlanish asosida kengaytirish uchun amaldagi boshqaruv va moliyaviy mexanizmlarni tahlil qilib, ularni takomillashtirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun: (1) hududiy dasturlar va normativ-huquqiy bazaning eko/tog‘ turizmiga ta‘sirini baholash; (2) turistik xizmatlar zanjirida (transport–yo‘nalish–gid–mehmon uyi–ovqatlanish–xavfsizlik) boshqaruv bo‘g‘inlarini aniqlash; (3) moliyalashtirish va rag‘batlantirish instrumentlarini kuchaytirish yo‘llarini asoslash vazifalari belgilandi.

Namangan viloyatida turizmni rivojlantirish bo‘yicha davlat-hududiy yondashuv mavjudligi mexanizmlarni takomillashtirish uchun muhim tayanchdir. Xususan, Pop, Yangiqo‘rg‘on va Chortoq tumanlarida turizm hamda yondosh infratuzilmalarni rivojlantirish bo‘yicha manzilli dastur doirasida turizm ko‘chalari (shopping street), turistik axborot markazlari, gid va turoperator xizmatlari markazlari kabi tashkiliy yechimlar nazarda tutilgani hududiy servis ekotizimini shakllantirish imkonini beradi.

Date: 27th January-2026

Takomillashtirishning birinchi yo‘nalishi — tashkiliy boshqaruv mexanizmini “destinatsiya boshqaruvi” (DMO) logikasiga o‘tkazishdir. Bunda viloyat darajasida eko va tog‘ turizmi bo‘yicha muvofiqlashtiruvchi platforma (hokimlik, turizm sohasi vakillari, ekologiya, transport, FVB, mahalla, biznes) shakllantirilib, marshrutlar, servis standartlari, xavfsizlik protokollari va mavsumiy oqimni boshqarish yagona reja asosida yuritiladi. Ekohududlarda turistik klasterlar faoliyati atrof-muhitga salbiy ta’sirni oldini olish talablariga mos bo‘lishi zarurligi ham boshqaruvning majburiy sharti sifatida qaraladi.

Ikkinchi yo‘nalish — tashrifchi sig‘imi (carrying capacity) va zonalash asosida resurslarni boshqarishdir. Tog‘ yo‘nalishlari, sharshara-soy bo‘ylari, dam olish maskanlari va ko‘rish nuqtalarida bir kunda qabul qilinadigan tashrifchi me‘yori, yo‘lak infratuzilmasi, chiqindi chiqarish logistikasi va favqulodda holatlarda evakuatsiya sxemasi bir paket sifatida belgilansa, tabiat yemirilishi kamayadi va xizmat sifati barqarorlashadi. Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar va bioxilma-xillikni saqlash hamda ekoturizmni rivojlantirish bo‘yicha vazifalar hudud uchun alohida dolzarblik kasb etadi.

Uchinchi yo‘nalish — iqtisodiy mexanizmlarni “yashil” moliyalashtirish va mahalliy qiymat zanjiri asosida kuchaytirishdir. Amaldagi hududiy dasturlarda oilaviy tadbirkorlik va tijorat banklari resurslari hisobidan turizmga xizmat qiluvchi obyektlarni qo‘llab-quvvatlash ko‘zda tutilgani, eko va tog‘ turizmi uchun ham “mahalliy tadbirkor–bank–servis” kooperatsiyasini kengaytirishga imkon beradi. Parallel ravishda, milliy “yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” doirasidagi moliyaviy va nomoliyaviy qo‘llab-quvvatlash yondashuvlarini turizm infratuzilmasiga (energiya tejankor yoritish, suv tejovchi sanitariya, chiqindi saralash, ekologik transport) yo‘naltirish maqsadga muvofiq.

To‘rtinchi yo‘nalish — servis sifati va standartlash mexanizmini joriy etishdir. Eko va tog‘ turizmida xavfsizlik (marshrut belgisi, gid malakasi, birinchi yordam, ob-havo xatarlari), sanitariya, chiqindi boshqaruvi, mahalliy madaniyatga hurmat, hamjamiyat manfaatdorligi kabi talablar “minimal standart” sifatida belgilansa, turizmning ijtimoiy qabul qilinishi va qayta tashrif ehtimoli oshadi. Bu yondashuv barqaror turizmning xalqaro tamoyillari bilan mos keladi.

Beshinchi yo‘nalish — raqamli boshqaruv va monitoringdir. Marshrutlar bo‘yicha onlayn xarita va navigatsiya, bron/ro‘yxatga olish (gavjumlikni boshqarish), shikoyat va fikr-mulohaza kanali, xizmat ko‘rsatuvchilar reyestri, hamda indikatorlar (chiqindi hajmi, suv/energiya sarfi, tashrifchi oqimi, mahalliy bandlik) asosida tahlil mexanizmi yaratilsa, boshqaruv qarorlari dalillarga tayangan bo‘ladi. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasida barqaror rivojlanish va tizimli islohotlar g‘oyasi ustuvorligi bunday yondashuvni qo‘llashga metodologik asos bo‘la oladi.

Xulosa sifatida, Namangan viloyatida eko va tog‘ turizmini barqaror rivojlantirishda “resurs–hamjamiyat–servis–boshqaruv” zanjiri bir butun tizim sifatida ko‘rilishi kerak. Eng samarali takomillashtirish choralari: (1) destinatsiya boshqaruvi modelini joriy etish; (2) tashrifchi sig‘imi va zonalash asosida ekologik cheklavlarni boshqarish; (3) yashil moliyalashtirish instrumentlarini hududiy dasturlar bilan bog‘lash; (4) servis va xavfsizlik standartlarini majburiy minimum sifatida belgilash; (5) raqamli monitoring va

Date: 27th January-2026

ochiq indikatorlar asosida boshqaruvni yo'lga qo'yish kiradi. Bu mexanizmlar turizm daromadini oshirish bilan birga, tabiiy merosni asrash va mahalliy aholi manfaatini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. **Turizm to'g'risida:** O'RQ-549-son, 18.07.2019 (kuchga kirgan sana: 20.10.2019). – Elektron resurs.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. **O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida:** PF-5611-son, 05.01.2019. – Elektron resurs.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. **“O'zbekiston — 2030” strategiyasi to'g'risida:** PF-158-son, 11.09.2023. – Elektron resurs. – Murojaat sanasi: 26.01.2026.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. **2022–2024-yillarda Namangan viloyati Pop, Yangiqo'rg'on va Chortoq tumanlarida turizm hamda yondosh infratuzilmalarni rivojlantirishning manzilli dasturi to'g'risida:** 318-son, 08.06.2022. – Elektron resurs.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. **2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida:** PQ-4477-son, 04.10.2019. – Elektron resurs.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. **Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi yo'nalishida chora-tadbirlar** (Farg'ona va Namangan viloyatlarida bioxilma-xillikni saqlash hamda ekoturizmni rivojlantirish vazifalari bilan). – Elektron resurs.
7. UN Tourism. **Sustainable development.** – Electronic resource.
8. UNESCO World Heritage Centre. **Sustainable Tourism (Glossary).** – Electronic resource
9. Global Sustainable Tourism Council (GSTC). **What is Sustainable Tourism?** – Electronic resource.

